

GYMNASMA PHI- LOSOPHICUM DE REBUS

Logicis, Ethicis, Physicis, Sphæri-
cis, *Metaphysicis, In publico Phi-*

losophantium confessu, in Academia Andrea-

na, ab ingenuis nonnullis Salvatoriani Gym-

nasij adolescentibus, rude Philosophicâ

jâ donandis, D. O. M. A. haben-

dum A. D. Junii 1611,

loco consueto.

Alexandro Henrifono *præside.*

Ἐστὶ τῶν εὐπορήσας βουλομένων προὔργου
τὸ διαπορῆσαι καλῶς. *Metaph. 2. cap. 1.*

EDINBURGI,

Excudebat Andreas Hart. 1611.

AMPLISSIMO ET REVERENDISS.

IN CHRISTO PATRI,

GEORGIO *Archiepiscopo Andrea-*
politano, Scotiæ totius Primati

& Metropolitæ augustiss. Serenissimæ

Regiæ Majestati a sanctioribus

consiliis, Academia Andreana Can-
cellario meritiss. &c. Patrono

& Mæcenati suo plurimum
colendo.

S.

Os de patrono, ut fit, deliberabundos, Augusta
Tua Amplitudo (*Augustissime Prasul*)
nubilos licet & subobscuras, luculentis suo
splendore non modo non protelavit, verum
etiam benigniter, ut cacias nubes, & ad se
traxit, & densiora omnia animi nostri nubi-
la serenavit. Non quod vel nos intuitum ad-
versus tot eruditionis Soles, tam ardentes sa-
pientia radios, suffigere sustineamus: vel
quicquam quod a nobis proficisci possit, tan-
ta dignum amplitudine judicemus, ne quod semi-
Phormioni Hannibal, id tu nobis precoci juvenantibus delirio aliquando objectares. Sed ut ipsæ
hac nostrapenè puerilis opella rudimenta, sub tanti numinis auspicio
in publicum auspiciis procedant, summaque nominis tui celebritate
sanioribus omnibus sint commendatiora, quibus si arriserint Musa tua, &
æquos & æypodiaros videbitur qui obstrigillabit. Experiuntur enim
omnes, & res ipsa nobis omnem assentandæ suspicionem adimit, te
sinon-

singulari & prope divino, supra vulgarem ingenium, ingenium tuum vigorem
& abundantiam, non solum in sacratissima Theologia arcana, sed in abstru-
ssima etiam humanioris sapientia, divitacula penitusissime penetravisse:
minutissima quaque singularum rerum memorabilium momenta consecu-
tū esse: totius denique Encyclopedias numeros omnes & in numero habere
& (quod unum in re literaria solida laudis est) in Ecclesia, in Senatu, in
Repub. tanta cum audientium admiratione, omnium vero utilitate expro-
mere: ut Sapientia & Prudentia in pectore tuo ad omnia nato, pari passu,
anteipiti victoria certatim ad summum concurrant felicitatem. Unde sis
ut contemplationis & actionis partes muneraque omnia perinde expleas, ac
si (distractissimus licet tantorum onerum mole) uni alicui negotio aut
studiorum generi totus vacares. His aureis virtutis gradibus (fortuna
ingratis) his solis machinis, ad illud dignitatis fastigium erectus es, quod
editissimum ex virtute sperare possunt mortales. Meritis tamen antior
quam premiis, ingenio quam fortuna locupletior: praesertim cum per
tantam honoris accessionem, hoc unum ad te accessisse videatur: ut cum an-
tea velles, nunc possis tantumdem omnibus commodare. Sed cum ista omnia
omnibus in tui admirationem iuxta & venerationem pateant, nobis ad Am-
plitudinem tuam & familiarius, & officiosius colendam, propria multa
super sunt: felices quidem nos quod in ea Ecclesia, cuius tu Pastor es, vige-
lantis simus, vivere divinitus obigerit, unde tam multumque eruditionem,
tot salutaria monita, & (quod summum est) sinceram pietatem in hac era-
tula imbiberemus: felices quod in ea Academia, cuius tu amplissimus &
meritissimus es Cancellarius: quo nomine cultum, obsequium fidem, &
fausta omnia ab illustrissimis eiusdem praetoribus & alumnis omnibus
(in quorum albo & nos nomina nostra proficimur) jure tuo vindicare
potes: at ter felices, quod in ea etiam schola educati, tibi & virtutem tuam
in omnium studiorum exempla gentem pro domestico haberemus exem-
plo, & nunc temerissimum dum res postulat, domi natum amplissimum Pa-
trionum. Gratulatur meritis de tanta prole Misia Saluatoriana, qua illi por-
ro pregnant non modo voti sit mensura: sed etiam parturienti propitius &
alegetraxos adsit Fascinus, ad fascinationes & infesta omnia undecunque
intentata averruncandū. Antipater pater huius paucia, nos ex eadem secu-
nascentes alvo, hunc primum nostrum, quod nomen quicquid est, & tibi debe-
tur, & patrocinium tuum jure sua deprecatur, simulque nostrum tuum communis no-

HC 6A

strat

stra parentis affectus indicem, A. tuar, sanquam presenti Dei Vaticani numini, à male feriatis feiolis, & detris omphacinatorum vituperorum linguis defendendum committimus: ut postquam fari didicimus laudes tuas, quarum immortalitati jam uberrimam paravisti segetem, pleo. & rotundo ore pradicemus. Interim (quod unum in presentiarum possumus, & ne Thylaco major sit accessoria sarcinola) Deum Opt. Max. piis votorum nuncupationibus comprecamur, ut tam illustrem Solem, in excessu hoc dignitatis Meridiano, Ecclesia & Reipub. salutariter, sine occasu, sine eclipsi, diu diu quo effulgere patiatur: alma vero matri Academia huic, qua à laudatissimis maioribus tuis feliciter olim fundata est, & nunc ut herba solstitialis à te tanto Phosphoro suo tota pendet, ut per te ai Xoon fiat, perpetuum velis esse solstitium.

Illustriss. A. Tue devotissimi

Alexander Kæthus
 Alexander Norvellus.
 Alexander Ronaldus.
 Andreas Claudius *Dannus*,
 Andreas Sylvius,
 David Kynlochus.
 Ericus Claudius *Dannus*.
 Thomas

Gulielmus Sylvius.
 Ioannes Bervicus
 Ioannes Fribairnius.
 Ioannes Moravius.
 Iosephus Rayus.
 Robertus Callendarius.
 Robertus Lindesius
 Cassius.

Theses Logica.

Intellectus humanus ex se imperfectus, ut perfectionem aliunde pendente consequatur, habitus omnes intellectuales: vel per autodidactiam qua sensu nititur & experientia, vel *ἐκ παλαιᾶς*, qua per theorematia sit & præcepta, & primitus acquisiti, & acquisitos postmodum exercitatione *ἐκ νέου* confirmat.

1 Omnibus hominibus innata est scientiæ cupiditas, cuius jugi & assidua exercitatione nemo dementit.

2 Principiorum habitus non est intellectui innatus, sed per proprios actus illi acquirendus.

3 In præceptis disciplinarum inveniendis, & iam inventis ab aliis tradendis, contraria servanda methodus, quod Aristoteles & posteriores Logici, usu suo in doctrina syllogismi, comprobarunt.

4 Omnis Disciplina Operatrix suam requirit *ἐκείνην* certa methodo instituendam, qua intellectum: Omnis Theoretica suam *ἐκείνην*, ab apotelesmate & fructu suo externo etiam distinctam, qua semetipsam proximè perficiat.

5 Disciplinæ Organicæ ratione *ὅμοιας*, à qua habent, quod disciplinæ sint, suum habent usum citra principales: ratione *ἐκείνης*, à qua Organicæ sunt, nullum.

6 Operatio & Cognitio ejusdem semper sunt disciplinæ, ne Docens Logica in usu posita desultoria sit naturæ.

II. Exercetur Disciplina Principalis in subiecto suo, ut finem suum ultimum & distinctum consequatur, ad quem promovendū, si Theoretica sit, Organica alicujus eget Energia: sin Practica aut Poetica, Ancillatricis etiam alicujus disciplinae, pro dignitatis suae ratione opem postulat & superveniat

1 Disciplinarum aliae ad suum, aliae ad alienum bonum procurandum, principaliter comparatae sunt.

2 Disciplinae Organicae cum Ancillatricibus non sunt temerè confundendae: cum illae cognitionem, hae externum finem promoveant.

3 Omnibus omnino disciplinis, *Ille* & singulae illarū partes etiam Apodeictica sine sui prostitutione, insignem & offerunt & afferunt utilitatem: *Haec* solis Operatricibus.

4 Sine amplissimo Logicae beneficio nulla Disciplina, sine Grammatica propè omnes, & acquiri, & teneri possunt.

5 Cum Rhetorica & Poetica in materia versentur civili, & externum tantum, Politicae finem attingant, rectè ejus ministræ & pedissequæ censentur, parum rectè Organicae, minis rectè Logicae partes.

6 Prudenter Plato 2. de Repub. Poeticam exulare voluit eam, quæ Politicæ minis deserviret: poeticè Arist. in Poetica, ca. 1. Socratis sermones magis esse poeticos, quam Empedoclis, addimus, aut Eucrettii carmina.

7 Nihil alienius, quam ad disciplinarum omnium theoriam & præceptiones illustrandas, Poetarum & Oratorum asciscere auctoritatem.

III. Res ipsa à natura sunt, rerum species sive imagines tam secundas quam primas, ab ipsis (in quibus scilicet fundamentum habent) et hætas, Intellectus Agens in Passibilem impressit: voces autem & vocum scripta sunt ab arte, instituto aut casu.

1 Non tantum reales disciplinae, sed etiam Logica quæ de notionibus est, eadem est apud omnes: Grammatica apud

pud diversilingues diversa.

2 Rhetorica ergo apud omnes partim eadem partim diversa.

3 Non solum phrasin à Grammatica, sed etiam explanationem & probationem, ad objectum quippè & finem suum distinctum accommodatam, à tractatione logica, quam præsupponit, distinctam habet.

4 Non minus Logica quam Grammatica ante Rhetoricam discenda.

IV. *Entia rationis imagines sunt entium realium, ad substantia aut accidentis modum, ab intellectu, ad intellectionem dirigendam, & affectus commovendos efformata: & vel immediate, vel mediante secundaria quadam mentis abstractione, rem menti representant.*

1 Entia rationis & secundæ notiones in genere ad Metaphysicam spectant, & sunt oblique Logicæ objectum.

2 Entia ficta sunt entia rationis:privationes & negationes non item:

3 Omnia entia rationis sunt accidentia, etiam illa quæ substantias ementiuntur.

4 Ens rationis aliud est primæ aliud secundæ notionis.

5 Nec prima nec secunda notio formalis.; nec species intelligibilis, nec habitus intellectus est ens rationis.

6 Clima, Zona, &c. & id genus alia specialia rationis entia, non magis sunt secundæ notiones; quam Cælum, Terra, &c. in Physica.

7 Nec tamen omnis secunda notio ad Instrumentales attinet disciplinas, nec quæ de ea sola sunt, ex Instrumentalium censu sunt illico.

V. *Et considerandi modo & re considerata, atque adeo toto subiecto, realium & notionalium disciplinarum, quæ omnium minimam habent inter se cognationem, eriscuntur familia.*

I V.

1 Non sunt ergo realia entia cum notionalibus in Logicam tanquam in Satyram, promiscuè congerenda.

2 Causa Causatum, Similia Dissimilia, & quæ sunt proprietates, differentia aut species entis, non magis ad Logicam spectant, quam entia Logica ad Rhetoricam.

3 Definiri ergo in Logica non possunt, nisi ut argumenta sunt, vel intelligendi instrumenta, id est, cum respectu ad syllogismum, & in tertia Logica parte.

4 Omnes ergo eorum definitiones, siue à Ramo, siue recentioribus, ex parte communi & propria heterogeneis malè factæ, nequicquam coeunt.

5 Quare nimis multa desiderant in Arist. organo, qui intempestivam illam suam Metaphysicorum terminorum tractationem desiderari putant.

VI. *Universale, quod secundum essentiam suam liberum est & absolutum, per existentiam ita determinatur & circumscribitur, ut ex universali immediate fiat singulare.*

1. Existentiæ ergo siue Heccitas principium est singularitatis.

2. Vniversalia quantumvis vniversalissima, non minus quam species infimæ, sua habent singularia, sibi proximè respondentia, de quibus immediate prædicantur.

3 Nec omne universale individuus immediate conveniens, est species: nec genus omni suo subiecto immediato, ut genus, attribuitur.

4 De eodem ergo re individuo prædicari potest, & ut genus, & ut species.

5 Vnde hunc intelligendi ordinem elicimus: Singularia semper prius cognoscuntur quàm sua Vniversalia: Vniversaliora, propter abstractionem faciliorem, minus Vniversalibus, & minus Vniversalium Singularibus notiora sunt.

6 Quare unum & idem re Singulare, propter plures subordinatas, quas habet essentias, eodem Vniversali & notius est & ignotius.

7 Idemque erit confusa & distincta cognitione notius: vnde sæpe eadè existunt cognoscendi & essendi principia.

VII. Omnis

VII. Omnis prædicatio causam cum effectu suo proximo & reciproco naturali nodo connectens (quales sunt propositiones omnes majores demonstrationum) naturalis est maxime & ordinata, si qua alia.

1. Non sola inhærentia, sed sæpe etiam cohærentia prædicationis naturalis est origo.

2. Angustior est trita illa ejus definitio, & Porphyriana prædicationis propria.

3. Isagoges Porphyrianae fructus non tam in prædicationibus & propositionibus, quam prædicatis & terminis demonstrationis percipitur.

4. Nihil prohibet prædicationem aliquam identicam esse naturalem.

IIIX. *Accidentia propria universalibus, communia singularibus magis & prius conveniunt.*

1. Illa ergo essentiam, hæc subjeçti sui existentiam consequuntur.

2. Illa nec à primo, nec à secundario sive inferiori subjeçto separari possunt, hæc à quovis subjeçto.

3. Vnde sequitur nullum prorsus accidens commune, habere primum subjeçtum cui sit proprium, & de quo demonstretur.

4. Idem tamen omne cuius promptum est in proprio mutare, & ex indemonstrabili demonstrabile efficere.

5. Non tot ergo subjeçtorum propria, quam propriorum subjeçta prima, nobis sunt incognita.

6. Idem accidens variè acceptum erit proprium & inseparabile; idem item proprium & separabile.

IX. *Genus & Differentia, vel ut actus & potentia componunt speciem: vel habent rationem totius, & de specie prædicantur: Genus quidem ut totum esse speciei per se representans: Differentia ut gradum essentia proprium per se notans, communem verò ad modum subjeçti, cum quo cohaeret accidentaliter, connotans.*

1. Sapienter Arist. interpretes Porphyrius, S. Thomas, Scotus, &c. Genus esse tanquã materiã & à materiã, Differentiam

rentiam tanquam formam & à forma sumendam esse, passim decreverunt: præceptorem suum secuti 5. Metaph. cap. 6. cont. 10. 7. Metaph. cap. 12. cont. 43. 8. Metaph. cap. 3. cont. 9. & cap. 6. cont. 15.

2 Ut nihil verius, ita nihil in schola Peripatetica celebrius, & omnibus retrò seculis decantatum magis, quam utilissima illa Physicæ & Metaphysicæ essentiaefunctio.

3 Genus & Differentia quæ essentiam Metaphysicam componunt, prout partes sunt speciei, reducuntur ad Categoriā substantiaef: ut habent totius rationem, Genus in ejusdem recta serie: Differentia in aliqua accidentis Categoriā, quæ alia quam qualitatis esse nequit, reponenda.

X. *Sicut Ens sic Est interdum essentiam significat, interdum existentiam, liberam quidem & absolutam, si secundum adjacentem, limitatam & ab attributi natura pendentem, si tertium.*

1 Est in enuntiationibus essentialibus essentiam, in accidentalibus existentiam significat primario.

2 Est tertium adjacens: cum semper aliquid significet, erit verbum.

3 Enuntiationes ex utroque adjacente de subiecto, non existente, veræ esse possunt: ut non minus falsum sit quàm receptum, affirmationem omnem de ejusmodi subiecto esse falsam.

4 Cum nomen infinitum, essentiali quadam ratione, tam entia quàm non entia complectatur, de subiecto non existente verè prædicabitur. *Metaph. E. 34. cap. 2. & 12. 1. Prior. cap. vlt.*

5 Consecutiones tamen infinitarum ad finitas non sunt reciproca: sed valent prout statuit Philosophus locis citatis.

XI. *Modus adverbialiter sumptus materiam enuntiationis coarctat, formam non immutat: in nomen autem mutatus, totam enuntiationem (accedente quippe novo verbo) transformat, quomodo*

VII.

modo ab Arist. consideratur.

1 Illa ergo secundum materiam duntaxat modalis, secundum formam pura manet: hæc etiam secundum formam modalis est.

2 Hujus ergo & illius attributum & subiectum formalia diversa sunt, veritate nihilo secius, & partibus utriusque materialibus manentibus iisdem.

3 Vnde sequitur, modalem omnem enuntiationem vel esse necessariam, vel impossibilem: ejusque prædicatum formale esse modum.

4 Cum itaque modalis enuntiatio non secundum actum signatum (ut loquuntur) sed exercitum enuntianda sit, subiectum ejus non erit actu enuntiatio de inesse.

5 Nec erit illa omnis ratione subiecti singularis, sed subiecti non minus quam temporis ratione varianda.

XII. *Nulla est alia communis syllogismi materia quam tres termini inter se distincti, ex quorum varia combinatione, tres oriuntur distinctæ propositiones.*

1 Ut enuntiationis ita formæ syllogisticæ vis in aperte falsis, non minus quam in summè necessariis, habet locum.

2 Syllogismus ergo Pseudographicus & Sophisticus non peccant in communem, sed specialem syllogismi materiam.

3 Dici de Omni & Nullo Priorificum nec subiecti, nec temporis postulat conditionem, satis est si enuntiandi modo universale sit.

XIII. *Illud est in syllogismo majus extremum quod cum medio sumitur in majore propositione, & in modis directe concludentibus prædicatur in conclusione, in modis indirectis subijciuntur.*

1 Dispositio quartæ figuræ non est impossibilis ut vult
Pacius,

Pacius, sed contra naturam ut Zabarella.

2. Majus extremum etiam in quarta figura, si totius discurfus habeatur ratio, principem tenet locum.

3. In secunda & tertia figura, non minus quam prima, dantur modi indirecti 1. Prior. cap. 6.

XIV. *Syllogismus omnis Hypotheticus apud Arist. aut est δι' ἀδυνατον, aut κατὰ μεταληψιν aut προσηψιν, sive πασιότητα* 1. Prior, cap. 29.

1. Nullus ergo Syllogismus Hypotheticus deducit propositum, sed vel absurdum, vel transumptum vel assumptum, 1. Prior. cap. 23.

2. Hypotheticus ergo omnis syllogismus concludit ex propositionibus omnibus categoricis.

3. Conventio ante disputationem facta, & hypotheses ante argumentationem concessæ, à quibus ut appellatorem, ita efficaciam suam qualemcunque accipit, extrinsecus duntaxat ei deserviunt.

4. Nec alius ostendi potest hodie nostri syllogismi Hypothetici aut usus aut vis.

XV. *Argumentari est proprium intellectus, & ubicunque est aliquod intellectus negotium, ibi requiritur argumentationis subsidium.*

1. Antecedens Inductionis intellectu cognoscitur.

2. Non est igitur inductio opus duarum facultatum animæ, quasi ab uno semisse à sensu ab altero semisse ab intellectu conficeretur.

3. Proprius syllogismus non est à Logica eliminandus.

4. Et in processu exemplari datur tertia argumentatio: eaque præcipua, quæ concluditur tertium per simile tertio.

XVI. *Ab ejusdem subiecti essentia proximè manare possunt plures reciproca proprietates æque prima, quæ aliarum itidem subsequentium proxima sunt causa, per quas de eodem demonstrantur subiecto.*

1. Diversarum ergo demonstrationum subiecta & media non est necesse diversa esse, affectiones est necesse.

2. Alia

2. Alia longè est ratio reciprocationis causæ cum effectu, quàm effectus cum causa.

3 Medium demonstrationis non est semper aut subiecti forma aut accidens loco formæ latentis.

4 Inde etiam elicio non solum multiplicationem demonstrationum secundum longitudinem, sed etiam trifariam combinationem secundum latitudinem: unam, in qua plures demonstrantur affectiones per eandem subiecti essentiam, minore semper immediata: aliam in qua diversæ per diversa media nullam habentia à se mutuo dependentiam, minore semper mediata: & reliquam in qua demonstrationum ex diversa serie unius medium fit medii alterius causa, ut minor in illa sit immediata in hac mediata.

5 Longè plures dantur demonstrationes in quaque scientia ex minore immediata, quàm subiecta specialia.

6 Tantum abest ut resolvi possunt omnes in unam essentialem subiecti universalis definitionem.

XVII Accidens secundum actum contingenter tantum subiecto inherens, secundum potentiam & aptitudinem (ut loquitur Thomas) radicalem, ab essentia subiecti sui, cui primo & per se inest, vel proximè vel remote profluat necesse est.

1 De subiecto ergo demonstratur, vel per subiecti essentiam, vel affectionem prædemonstratam.

2 Nisi iuberet summorum Logicorum autoritas, nulla cogeret ratio, demonstrationem admittere à causa externa, præsertim cum illa ipsa in potentia sumpta interna sit: & accidentia secundum actum omnium Logicorum consensu sint communia.

3 Dixerim ergo, bona cum venia, Eclipsabilitatem de Luna demonstrandam esse, per potentiam patiendi objectionem terræ priorem Lunæ proprietatem.

4 Et illius demonstrationis assumptionem esse per se secundo modo.

5 Conclusionem item omnis demonstrationis ratione subiecti necessariam esse & sempiternam.

6 Sic omne proprium (uti par est) fluat à subiecti essentia, & quartus modus per se hactenus erit ad demonstrationem inutilis ut vult Philosophus.

XIIX. *Syllogismi omnis cum Dialectici, tum Demonstrativi scopus primarius & ferè unicus, est majoris extremi, ac proinde conclusionis cognitio.*

1 Majoris ergo extremi connexio, cum medio præcipue & propè unice attendenda, respectus autem medij ad minus extremum tantum per accidens.

2 Frustra satagunt homines conciliando problematum & propositionum numerum, i. Top. cap. 4: cum Arist. majores propositiones: ut quæ solæ ex attributo constant formali, solas respiciat.

3 Sicut omnis demonstrationis *dicti* minor majore prior est, nulla tamen inde acquisita perfectione: sic eadem minore Demonstrationis à causa remota, immo & Dialectici syllogismi, posterior esse potest, nulla aut his addita aut illi detracta dignitate.

4 Demóstrationis dignitas & accuratio ex assumptione nõ est æstimanda, nec inde petendi demonstrationũ gradus.

5 Vt accuratissima Demóstratio potest ex una esse immediata, ita syllogismus Dialecticus ex altera tantũ probabilis.

XIX. *Utriusvis præmissarum in se necessariarum: utriusque secundum se falsæ probabilitas, quæ ab animo nostro, cujus imperium in rebus: syllogistica planè dictatorium est, tota pendet, syllogismus facit dialecticum & opinionem gignit.*

1 Ergo ut Demonstratio scientiam pariat & subiecti, & obiecti postulat conditionem.

2 Idem numero syllogismus potest esse Demonstrativus & Dialecticus: idè *Επιχειρημα, Απορημα* Sophisticus & Pseudographicus.

3 Idemque non tantum erit ex necessariis & probabilibus

libus, verum etiam ex propriis & communibus.

4 Omnes interim syllogismi species & materia & finibus à se mutuò sed variè distinguuntur.

5 Consideratè Arist. 1. Top. cap. 1. materiæ habita ratione, misso Tentativo, meminit Pseudographici, & 2. Sophist Syllogismum ἐν τῷ διαλέγεσθαι dividens, hoc misso, illius meminit.

XX. *Syllogismus Sophisticus Dialectico, cuius genuinum splendorem personato mendacio captiosè ementitur, eodem modo opponitur, quo Pseudographicus Demonstrativo.*

1 Uterque juxtà peccat in specialem syllogismi materiam, neuter in solam formam.

2 Materialè tantum sophismati fucum detrudere, & vastas sophistarum circa materiâ technas expedire, artis sophistica est per se, quas quæ negligit Logica materotechnia est.

3 Sic semper formanda sunt apud Arist. Sophismata prout maximè latere potest materiæ vitium.

4 Sæpe ergo enthymematicè, sæpe ἀσύνλογιστῶς, ne pulchritudinem formæ affectando, materiæ fucus exuatur.

5 Dum detegit Arist. formæ vitium, rationem habet sophistarum sui temporis, & vitij manifestioris.

Ethica.

I. *Φύσις πολιτικὸν ἀνθρώπου καὶ συζῆν ἢ πεφυκός. Ethic. cap. 9.*
non tantum sibi sed & aliis natum.

1 Omnis ergo vir bonus est bonus civis, & eadè in rectè instituta repub. communis utriusque virtus & felicitas.

2 Nulla est Practicæ Philosophiæ pars, quæ hominem ἀπολιν & αἰκον informet.

3 Præcepta ergo Ethica fundamenta sunt & principia communia, quibus homo ad specialè vitâ practicâ fit expeditior.

4 Ethica, Oeconomica, & Politica ejusdem disciplinæ partes sunt, & hæ illius species.

5 Earum ergo una aliqua virum probum plenè institue-

stutueri nequit, cum & in cognitione & actione hoc Philosophiz genus versetur. 10. Ethic. cap. ult.

II. *Aristoteles ut moralem decuit philosophum, beatitudinem moralem in Ethica, ut ultimam perfectionem intrinsecus homini in hac vita acquirendam, ejusque causas humanas & principia duntaxat, ut oportuit, moralia consideravit.*

1 Satis ergo sanum est ejus judicium & de essentia, & de duracione & subiecto felicitatis.

2 Cum Deus, qui absolute *ἀνταγαθός* est & ipsa bonitas, nec summum hominis bonum, nec finis (nisi objectum cum fine *ἀπογυῖς* confundatur) propriè dici possit, ad hominis beatitudinem moralem non nisi ut prima causa spectabit, sic autem felicitas Aristoteli *Θεὸς* est *ἀγαθός*, *θεὸς δότω* & *θεοειμήτω*.

3 Meritò carpitur Platonis sententia de essentia felicitatis, siue moralis siue æternæ.

4 Eternam & divinam illam beatitudinem divinitus expectatam, non destruit, sed distinguit Philosophus à morali. 1. Ethic. cap. 12. *Μακάριος ὁ ἀνθρώπου* & cap. 13. *Μακάριος ὁ θεοειμήτω*.

III. *Sapientia & Prudentia perfecta, quarum ἀλεγεινὰ duplex animi venenum: ignoratio veri & aversatio boni pellenda sunt, ut cum affectu tum cognitione, Deo, quoad ejus fieri potest, similis reddatur homo, ita se invicem perficiunt, ut divelli neutiquam queant.*

1 Nemo ergo ignarus bonus, nec sapiens malus.

2 Contemplativa & Activa felicitas, felicitatis unius partes sunt & gradus indivulsi.

3 Felicitas ergo & ad mentem, & ad appetitum pertinet.

4 Ut omnis improbus est ignarus 3. Ethic. cap. 1. ita vita solitaria, non tantum Timoniana *ἐν τῷ μισανθρωπίας*, sed etiam Saturnia contemplationi tota dicata, felicitatis integritatem violat & dilaniat.

XIII.

IV. *Nisi beatitudini, qua in ευζωια καὶ ευπραξία posita est*
 1. Ethic. cap. 8. adfir ευμηνία, ευετηρία, ευγυνια ευτεληία,
 χορηγία, ου παδριον πράττειν καλὰ, & βυβαινεται το μακρίον
 ibid.

1 Beatitudo secundum essentiam non est aggregatione
 unum.

2 Nec in naturæ aut fortunæ bonis collocata.

3 Accedat itaque extrinsecus ad felicitatē & ad animū
 necessariis contentum, vitæ sufficientia, & rerum ad civi-
 lem conversationem necessariarum possessio.

4 Ideo gravissimum Solonis iudicium quo Tellum A-
 thenientem Cræso pronuntiavit beatiorem, probat Arist.
 10. Ethic. cap. 8.

V. *Morales omnes virtutes humana sunt, in rebus humanis*
erga homines nos recte disponunt, principia habent penes nos & in
nostra potestate collocata, possumus que a nobis assuetudine acquiri.

1 Pietas, Sanctitas, Religio, Fides, Spes, Charitas, &c.
 non sunt Ethicæ sed Theologicæ & divinæ virtutes, de qui-
 bus in Ethica præcipere non minus est ἀποστολισμός, quam
 de virtutibus Physicis vnde Ethicæ proveniunt.

2 Virtutes ergo merè morales veræ virtutis jejunæ sunt
 umbræ, probitas sine pietate improbitas.

3 Ad improbitatem & probitatem merè moralem, ar-
 bitrii libertatem sine hæresi sanxit Philosophus.

4 Cum homo suarum actionum sit dominus, erit etiam
 suæ fortunæ faber.

VI. *Corpus humanum, primigenia sua conditione, anima rati-*
onalis domicilium & organum est aptissimū, ad recte intellecta &
sanctè concupita, promptissimi obeundum: Nunc autem (omnium
fere Philosophorum consensu): ratio pugnat cum appetitu &
quod est idē, corpus anima carcer est, & ergastulū, quod in vitiosis
δεδειν ἀν ἀρχῇ τῆς ψυχῆς διὰ τὸ παλῶς καὶ παρὰ φύσιν ἔχειν,
 1. Polit. cap. 5.

1 Verè divinum est illud Aristot. 10. Ethic. cap. 7.

καὶ δ' οὐδ' αὐτὸ ἐφ' ὅσον ἐνδέχεται ἀπαγαγεῖν, καὶ ἀπαντα ποιεῖν πρὸς τὸ ζῆν κατὰ τὸ κρατίστον τῶν ἐν αὐτοῖς. &c.

2 Admiracione dignum quam penitus in intimos tum integritatis, tum corruptionis humanæ recessus, secundo naturæ ductu, penetrarūt Philosophi, sed commiseratione dignior veræ causæ tum hujus accersendæ, tum illius instaurandæ ignorantia.

3 Desinant ergo homines inconsiderati zeli intemperij citatæ & citatem Ethnicorum, in naturæ contumeliam, tanta cum intemperie insectari.

VII. *Affectus animi sunt commotiones facultatis appetentis, ex bono aut malo, quod vel imaginamur, vel nobis adesse existimamus, & se ipsa in se concitata, ut bonum persequatur & malum fugiat, quibus mediocritatem imponit virtus moralis.*

1 Et sedes ergo affectuum, & efficiens est appetitus sensuum suntque actiones immanentes.

2 Nec sunt in appetitu rationis ut subiecto, nec ab opinione, nec nuda semper imaginatione excitantur.

3 Bruta perturbationibus etiam cientur: sed pluribus & vehementioribus homo.

4 Affectus sunt naturaliter boni, moraliter, indifferentes

5 Et inutilis & nemini data *Αναδρα* illa utique profliganda.

6 Frustra itaque disputat Seneca, *affectus modicos an nullo habere utrum satius sit.*

IX. *Cupiditas ad bonum suum, sive sensuum, sive supra sensus elevatum fertur naturaliter, quasi mirus sine impedimento frui queat, exurgit ira impetus in rebus etiam abjectissimis, ut media ad finem ducentia fortiter expediat, & impedimenta removeat.*

1 Concupiscentia ergo inclinatur, ira movetur ad objectū.

2 Distinctio duplicis hujus appetitus non est ab illa objectorum diversitate petenda (ut vult vir doctiss.)

3 Sit ergo eadem ejus & appetitus mentis distinctionis ratio, ut concupiscentia finem spectet, ira quæ ad finem.

4 Sit etiam ira communis rationis & cupiditatis satellites: cum pro utralibet contra alteram saepe pugnet.

IX. *Amor est animi affectus, quo bonum & pulchrum objectum perceptum appetitus adlubescit, ejus presentia augefcens, animumque summa perfundens voluptate.*

Ex τῶν ὁρᾶν γίγνεται τὸ ἐρᾶν

2 Bonum & pulchrum omnē amoris exæquat ambitū.

3 Raritas non est amoris causa, nec philtis verus conciliatur amor.

4 Cupiditas aut desiderium cum re presente cesset non est amor.

5 Ut Eros adolescat (aiebat ille scitè) Anteros & gignendus, & fovendus est.

6 Emulatio verum amorem & sinceram amicitiam promovet, non perdit.

X. *Voluntas rationis est appetitus, ad finem intellectum ut bonum tendens, ad quem (si ἐφ' ἡμῶν καὶ ἐς ἡμᾶς sit) per consultationem de medijs, per prælectionem, & tandem per actionem pervenire conatur.*

1 Voluntas non est concupiscentia.

2 Omnem volitionem præcedit intellectio: omnē prælectionem consultatio: omnemque actionem præelectio.

3 Vbi desinit præelectio inde incipit actio: ut quod ultimum fuit in analysi, primum sit in genesi.

XI. *Qui sponte injusta agit dicitur ἀδίκῃν: qui invitatus patitur ἀδίκῶν: qui cum deliberatione agit, & prælectione ἀδίκος: qui invitatus, dicitur tantum ἀδίκῶς ἁπλῶς.*

1 Non omne ἀδίκον est ἀδίκῶς nec omne ἀδίκῶς facit injustum.

2 Nec omnis qui lædit injuriam facit, nec quicunque facit injuriam est injustus.

3 Quæ per affectuum impotentiam & ebrietatem fiunt, sunt injuriæ.

4 Iniquior tamen Pittacus qui facilius sobriis quam ebriis lege suâ dabat veniam.

5 Qui sibi manus infert simul immane infert sibi damnum, injuriam sibi nequaquam, sed Reipublicæ.

6 Si tamen animæ partes inter se conferantur, verè Platonem: neminem alteri esse injurium nisi prius semetipsum injuria affecerit.

XII. *Virtutes tam intellectuales quam morales, pro diversissima ingeniorum & affectuum ratione, à diverso temperamento, variaque educatione, exercitatione & assuetudine proficiuntur, ita tamen ut cum hæc illa, tanquam Gratia & Musa quousque amicè conjurent, & communi quadam cognatione inter se contineantur, seque mutuo perficiant.*

1 Virtutes omnes sive morales sive mentis perfectas vanum fuerit optare, sperare vanius.

2 Quicumque tamen unius alicujus virtutis numeros omnes adeptus est, is cæteras omnes ejusdem generis numero aliquo eadem operâ est assecutus.

3 Dogma ergo de virtutum connexionem ad virtutes mentis extendatur: cum Encyclopædia non magis quam appetitus Panacæa sit impossibilis.

Physicæ.

I. **R**erum omnium Physicarum essentia, gradus & species per motum ita disquiruntur & explicantur, ut affectio omnium quæ intractata omnisque Physica speculationis ratio formalis & quasi magister jure optimo censi mereatur.

1 Ens ergo, vel substantia, vel corpus mobile, quia tale, id est, quia in se motus habet principium, est Physicæ subiectum.

2 Oppugnant non expugnant se mutuo Philosophorum de hoc subiecto solis vocibus morosè dissidentes sententiæ.

3 Si nulla esset substantia immaterialis (ut putavit rudis philosophorum)

[scorum Philosophia] *Physica esset prima Philosophia. 6 Meta. cont. 3. Corpus ergo facere sine materia: [ut ait SCALIGER] est insomnium facere sine somno.*

5. Materia prima non est corpus: nè materiam habeat, nec cœlo neganda est materia: ne ejus theoria alio referatur.

II *Materia in prima notione ens est absolutum in Categoria Substantia: sed in natura comparatum, ut cum forma compositum constituat, extra quod, propter excitem quam habet emittat, subsistere nequit.*

1 Habet ergo materia non minus quam forma actum entitativum.

2 Est etiam actu formali metaphysico prædita, ut forma metaphysica potentia.

3. Forma ergo non est perfectio materiæ simpliciter.

4 Et cognosci potest materia genuina cognitione sine forma Physica, sed non in Physica.

5 Materia nullum actum Physicum: nullam corporeitatis formam: nullam subsistentiam, sine implicatione contradictionis, implicare potest.

6 Potentia materiæ in hac notione, nec essentialis est, nec accidentalis.

III. *Materia in secunda notione, cum ratione potentia sue, cum propensionis naturalis ad formam, quam appetitum vocant, ad omnes formas præsentis, & absentes natura sua æqualiter affecta est: ratione privationis annexa ad absentes tantum.*

1 Ut potentia, appetitus & privatio materiæ inter se differunt, ita nec idem sunt quod materia in secunda notione.

2 Natura sua præsentem juxta & absentem appetit formam.

3 Duplicem ergo habet appetitum: complacentiam, & desiderium.

4 Privatio non potest esse causa appetitus materiæ in

nere, quippe prioris.

5 Nec desiderii causa, nisi fortè per accidens, cum sit non ens essentialiter.

IV *Fatum nihil est aliud quam implexa series causarum omnium, tam rationalium, quam naturalium, ad effectus suos quoscunque producendos, inevitabili necessitate, concurrentium, quando & quomodo instituit providentia divina.*

1 Fatum ergo, si res ipsa attendatur, non est fatum.

2 Fatum non est natura, nec omne fatale naturale.

3 Licet ratione principii unum sit, propter varias tamen causarum particularium cum effectis suis dispositiones, tam multa sunt, ut quemque sua trahant fata.

4 Cum in Fati catena materia annulus sit, non tollit, sed ponit Contingentiam, Fortunam & Casum.

5 Rectè sanxit *Plato* mundum non posse liberari à malo.

6 Parum religiose *Cicero*, qui, ut hominem faceret liberum, fecit sacrilegum.

7 Si fulus fatalis esset intellectui humano pervius, nulla esset Fortuna.

8 Intellectus ergo humanus, cui multa sunt in via, est Fortuna, ut etiam Casus natura.

9 In Deum, cui nihil prorsus abditum, Fortunæ nomen non cadit propriè.

V. *Motus Physicus non solum actus est mobilis, quo novam aliquam formam Physicam affectat: sed actus etiam moventis, qua exercet naturaliter formam suam, quam ad motum, ut ejus sit principium, semper apportat.*

1. Idem numero motus & actus primus est, & ultimus: & perfectus & imperfectus.

2 Motus forma & prior & posterior est, ut ex principiis Aristotelicis determinari non queat, motus ne prior fuerit an forma.

3 Motus

3 Motus est & motivi & mobilis ,ejus ut à quo,hujus ut in quo,3. Phys. cap. 3.

4 Et immanens ergo & localis motus est in mobili ut subjecto.

5 Undè sequitur terminum ad quem motus localis non esse locum sed ubi.

6 Motus denique nec ens statarium est, nec forma fluens : sed fluxus formæ, re cum actione & passione idem.

VI. *Locus terminus est locati locanti inherens subiectivè: est immobilis 4. Phys. cap. 4. distinguit prius & posterius in motu, cap. 11 facit motum irregularem 5. Phys. cap. 4. & qua in superficie sunt terra sunt in terra ut in proprio loco 2. de Gen. cap. 8*

1 Locus essentialiter est relatum non quantum.

2 Proprietates ergo loci : immobilitas, æqualitas, separabilitas, continentia, de locante, duntaxat ut ad locatum relationem habet, veræ sunt.

3 Formalis loci ratio non inest principaliter superfici, aut corpori ambienti, sed sustentanti locatum, in quo propriè locari & super quo moveri dicitur.

4 Circumscriptio ergo non est locatio primariò.

5 Mera sunt imaginacula, quæ spatiarii & superficiarii de loci essentia & proprietatibus comminiscuntur.

VII. *Tempus quantum est uniformiter continuum, cujus propria essentia posita est in discretionem & numerabilitate: motus secundum partem priorem & posteriorem, quam consequitur mensura activa.*

1 Temporis ergo nulla est efficacia, nec datur, minimum tempus.

2 Motus non est mensura temporis, nisi forte à posteriori.

3 Tempus à motu distinguitur essentialiter, ut passio à subjecto suo.

4 Si cessante cæli motu, moueretur figuli rota daretur tempus.

5 Fuit itaque tempus in motu lucis ante quartum diem

6 Tantum ergo tribuitur motui primi mobilis *κατ' ἀπορροιας*, propter primariam ejus mensuram activam.

7 Ita hujus mensuræ ratione unum est numero tempus ubique.

8 Ratione passivæ mensuræ ubique specie unum & quidem in motibus specie distinctis.

9 Mundus motum & tempus omne ita includit, ut singulis horis cunctæ temporis differentiæ simul sint.

10 Primum ergo mundi tempus & ver fuit, & æstas, & autumnus, & hyems.

VIII. *Cælum est quinta substantia à quatuor elementis distincta qualitatum omnium contrariarum, interitum naturalem minuantium, aut afferentium natura sua exors.*

1 Sydera nec calida sunt, nec frigida *παδιτικῶς*, sed *ἐνσπντικῶς*, ad effectum non affectu.

2 Et cælum natura sua ipsi à creatore indita ævo infinitum est, & incorruptibile.

3 Infinitatem hanc finire potest infinitus ille potentia, qui potuit dare.

4 Cælum igitur habet in se dissolutionis, non corruptionis principium.

5 Non movetur ergo ad sui conservationem, sed ut inferiorum mutationibus motu suo præsit.

6 Habebit itaque finem ejus motus, & cessante causa finali cessabit: ne frustra sit.

7 De motu cœli errorem Philosophi non minus averfamur, quam de ejusdem essentia judicium orthodoxum amplectimur & veneramur.

IX. *Cælum motu & lumine suo ut instrumentis, virtutem suam multijugam, secundum varios orbes & astra, pro singulorum dignitate & efficacia variatam, in inferiorem hunc mundum ita exhibet, ut qualitates alias immediate, alias secundo & mediato, & producat, & conservet.*

1 Afflatus ergo & influxus cœlorum à lumine & motu distincti, merito ignorantia censentur asylum, & præsumptuosæ scientiæ fundamentum ineptum.

2 Sit tamen æquior orbibus & astris, corporum quippe physicorum excellentissimis, vires suas utique denegare.

3 Tota actionum varietas à luminis & motus intentione ac remissione varia non habet originem.

4 Merito autem Soli: cum propter lucem insignem, tum alia ejusdem effecta singularia, præcipuam operandi vim tribuit Philosophus. 1 Meteor. cap. 7.

X. *Astra densiores sunt suorum orbium partes, nativo suo lumine ex communi lucis materia prædita, unde claritate sua majore & minore inter se differunt: Planeta quo Soli sunt viciniore eo magis lucent, ut superiores in opposito Augis, magis quam Auge: eademque aliorum est ratio.*

1 Nec ut obsidiani lapides sola refractione radiofa, nec ut Sol suo tantum lucent fulgore.

2 Habet etiam Luna connatum lumen quod retinet: ut communicatum quod in deliquio amittit.

3 Omnium itaque astrorum lux, vel Solis beneficio habet calefaciendi vim.

4 Unde sequitur plenilunii, quàm interlunii noctes esse calidiores, quo animalium exanguium corpulentiam, & talem referre oportet.

XI. *Omne agens physicum agit per contactum, saltem virtutis, emittendo ex se accidens. (si tantum virtutis sit) quod incolume per medium delatum ad patiens, effecta sæpe producit admirabilia, quorum proprias causas ignoramus.*

1 Sympathia ergo, & Antipathia sine tactu virtutis non sunt admittenda.

2 Flagitium in Philosophiam admittunt, qui rerum loco disitarum motus corporeos, per ipsarum formarum propagatarum unionem fieri volunt.

3 Occultæ proprietates & abditæ rerum causæ non sunt inscitiz *Κενσφύστη.*

4 Tam multa tamen sympathiæ & magneticæ metallorum ad columnam virgam illam divinam dispositioni repugnant, ut ad indaganda metalla vel prorsus inepta, vel tota ejus ratio magica sit & impostoria.

XII. *Ad perfecti corporis physici generationem requiritur locus physicus determinatus, extra quem translata materia proxima vires suas emittit: ad ejusdem conservationem locus aliquis, quo ad nutum predominantis elementi moveatur, & in quo quiescat naturaliter.*

1 Ignem & operam perdunt sufflones Chymici, dum aurum & argentum furni magisterio extra terræ venas cudere nituntur.

2 Vt demus Dæmonas omnipotentis Dei permissu tempestates per causas naturales excitare, at prolem humanam gignere posse & dictu impium & re impossibile est, quicquid miselli homunciones præstigiis elusi contra sentiant.

3 Quanto magis metamorphosis & conversio (quæ vulgo creditur) impossibilis.

4 Inde etiam sequitur nullam dari missionem ad pondus, ne mistum stupens immotum hæreat, & ubique loco- rum naturaliter exulet.

5 Missioni tamen ex æquali primarum qualitatum libramento nihil videtur repugnare.

XIII. *Singula elementa binas habent qualitates alteratrices à formis suis essentialiter manantes, & inter se mutuo indissolubili nexu conjugatas.*

1 Symbolæ ergo qualitates specie differunt.

2 Vt possint sine formarum remissione remitti, sine earundem amissione penitus amitti non possunt: unde aer (obiter) in media regione non est summè frigidus.

3 Manente elementi forma manent utriusque qualitatis, gradus

gradus nonnullj qui peregrinis qualitatibus profligatis, pristinum suum vigorem redintegrabunt.

4 In generatione unius elementi ex alio, exhausta una qualitate nativa, interit elementum ipsum cum omnibus qualitatibus.

5 Quare univoca actione etiam una qualitas modo quodam in duas agit, & non tantum contraria in contrariam.

XIV. *Nullum corpus inanimatum contrariis motibus à principio interno moveri potest.*

1 Solus ergo motus gravitatis maris est à principio interno.

2 Natura, nec falsedo, nec calor, nec spiritus, nec respiratio, potest esse æstus & fluxus ac refluxus causa.

3 Investigandæ sunt itaque externæ ejus causæ.

4 Caligans & pene cæcutiens circa reconditum hoc naturæ arcanum humana sapientia, nullam hæcenus probabiliorem, vel ipsius reciprocationis, vel varietatis ejusdem invenit causam, quam Lunam per motum suum & lumen.

XV. *Ventus ex sicca & calida exhalatione, Solis & aliorum syderum vi, è terra ad mediam æris regionem conferri elata, generatur, unde refracto impetu resultat & repellitur.*

1 Ventus ergo non est ær motus, nec semper concitato aëre ventus est.

2 Vere & autumnno crebriores & impetuosiores sunt venti: æstate & hyeme rariores & sedatiores, ut & terræ motus.

3 Halcyonia nihil præ se ferunt incredibile, sed causam habent physicam.

4 Venti per aërem obliquo semper cursu & per transversum deorsum feruntur.

5 Igneus color in aëre ventos prænunciat.

6 Et

6 Et venti qualitates induunt varias secundum regionum quas traiciunt varietatem.

XVI. *Ab essentia anima absolute & in prima notione considerata, manat virtus actuandi & informandi corpus organicum, ut vegetationis, sensationis, &c. su principium primum.*

1 Animæ definitiones apud Arist. nec sunt, necesse debuerunt essentialēs.

2 Prior definitio posterioris est causa efficiens, posterior prioris causa finalis.

3 Quid vetat ergo se mutuo per transpositionem demonstrare.

4 Sed in Metaphysica, quæ inter cætera, hæc etiam huius scientiæ principia iure suo examinat.

XVII. *Sola anima rationalis originem habet extra materiam, & cuius potentia reliqua omnis est edueta.*

1 Sola ergo ad compositi divisionem indivisibilis est.

2 Est ergo tota in qualibet corporis parte, non pars in parte.

3 Cum partibus materiæ necesse est fluere simul partes animæ divisibilis.

4 Forma ergo, secundum quam manentem accretionem fieri asserit Philosophus, non est anima.

5 Sit proinde forma totius.

XIIX. *Facultas visiva ab anima manat sensitiva, & operationem suam per organa propria circa objectum proprium eodem exercet modo, quo sensus communis circa objectum commune, cuius speciem representativam in se recipit.*

1 Connivebat ad radios veritatis vir cætera aquilinus, qui visivam facultatem aquile & bubulam (addimus nos humanam) putavit specie differre.

2 Visio fit recipiendo speciem sensibilem in humorem crystallinum tanquam speculum animatum.

3 Quod alia animalia noctu, alia interdium, quædam utroque tempore videant, causa est diversa oculorum dispositio

sitio haud secus quam objecta communia variè afficiunt sensum communem.

4 Fascino nullo alio quam physicà hac veritate, ad fascinationum venenum averruncandum, opus est.

XIX. *Quicquid potest inferior facultas idem potest & aliquid amplius superior, in qua tamen nihil est quod non fuit ante aliquo modo in inferiore.*

1 Singulare cognoscitur ab intellectu.

2 Deficiente sensu deficit scientia.

3 Deum per se nec imaginari nec intelligere valemus.

4 Superioris facultatis præstantia præ inferiore, ex cognitionis modo magis quam objecto æstimanda.

5 Potest ergo phantasia objectum suum cum subnotione cognoscere, ratiocinari non potest.

6 Nec Ratio nec Existimativa à phantasia distincta brutis tribuenda.

7 De facultate Cogitativa in homine idè est judiciū.

XX. *Intellectus Possibilis proprium munus est ut sit locus specierum, & ut omnia fiat 3. de Anima cont. 8. & 18. id est, intelligibilia in se recipiendo fiat intellectus in habitu.*

1 Cæteris ergo omnibus animæ rationalis muneribus, judicandi, abstrahendi nunciandi, discurrendi & si quid sit aliud sufficit intellectus Agens.

2 Nisi omnem agendi vim animæ rationali denegemus, fateri oportebit intellectum agentem esse ejus facultatem, sine qua intelligere non potest.

3 Vel ex divinis hujusce facultatis encomiis 3. de Anima cont. 19. constat philosophi sententiā de animæ humanæ immortalitate.

4 Phantasimata illuminare ne vel mentis per phantasimata intelligentis propria differentia est.

Sphærica.

P^{ropter} phaenomena multa, firmamento præter diurnum, alium duplicem decrevis motum senatus astronomicus: unum non or-

bis ab occidente in orientem, peculiarem alterum accessus scilicet & recessus suis periodis definitum.

1. Eclipticæ puncta, nec secundum longitudinem, nec latitudinem eandem retinent sedem.

2 Duodecim illa Zodiaci sydera & asterismi, post astro-manicas Chaldaeorum observationes, à primo Equinoctii puncto versus orientem ultra 28. grad. progressa sunt.

3 Rectius ergo duodecim illa tricenorum graduum spatia dodecatemoria quam sydera Zodiaci nominantur.

4 Maxima solis declinatio non est omni sæculo eadem, hodierna autem minui non potest augeri potest per 24. scrup. prima.

5 Vel hinc flaccescit levitas delirii illius. Chaldaici de Zodiaci triplicitatibus & tetartemoriis cœli per regiones distribuendis atque inde populorum natura iudicanda: ut etiam de incredibili annorum numero quos jactant posuisse se in experiundis puerorum animis.

II Meridianus circulus est immobilis: inter occidentis & orientis terminos, per loci cuiusque verticem & polos mundi transiens, ad quem cum Sol pertigerit interdiu meridies, noctu nox media efficitur.

1 Meridianus ergo non est in primo mobili, nec ad mutationem Horizontis mutatur.

2 Tot sunt meridiani quot sunt in paralelo puncta verticalia

3 Meridianus omnis distat æqualiter ab ortu & occasu loci cuius est Meridianus.

4 Rectè hinc sumitur initium diei astronomici, & partitio diei artificialis.

5 Non omnis Meridianus distat æqualiter ab oriente & occidente absoluto.

6 Oriens ergo omne & occidens absolutum habet aliud ultra se respectivum, & qui nobis est oriens Antipodibus est occidens & contra.

7 Loca sub Meridianis diuersis diuersam habent longitu.

XXVII.

tudinem, sub eodem latitudinem diuersam.

8 In Meridiano itaque loci notatur latitudo, & quæ illi æqualis est, altitudo Poli.

9 Vtraque ergo subducendo Solis altitudinem in Meridiano ex ejusdem quadrante, si Æquinoctium sit, simul autem subducta ejusdem declinatione Boreali & addito Australi si Æquinoctium non sit, investiganda est.

10 Longitudo loci per distantiam à primo Meridiano, & longitudinum differentia per distantiam inter Meridianos cognoscitur.

III *Stelle fixæ ab Arietis principia, unde initium ducit numerus partium Æliptica, scriptum semper in consequentia, relictis dodecatemorum gradibus quos autem tenere.*

1 Cum posterioribus ergo Ælipticæ gradibus hodie oriuntur & occidunt stellæ, quam Hæliodi sæculo, aut etiam temporibus Christi, circa quæ floruerunt qui præ cæteris, per syderum ortum & occasum, temporum notarunt differentias.

2 Ortus ergo & occasus stellarum non designant idem tempus hodiè quod olim, sed serius.

3 Ex illorum temporum tabulis cognosci potest hodierni stellarum ortus & occasus tempus, si protrahantur per tot gradus quot confecerunt.

4 Similiter ex globo syderali præsentis sæculo accommodato ortus & occasus antiquus, si per totidem retrahi fingamus.

IV. *Annus Julianus, ad cuius rationem motus celestis regula (inflexibilis quippe, non Lysbia) accommodari nequit, recurrentibus ante Calendarii præsumptionem temporum periodis, æquo longior evadit.*

1 Omnes ergo Solis positus non tantum æquinoctia & solstitia dies suos mutant.

2 Anni ergo tempestates & maxime rusticorum operum opportunitates in alios dies incidunt, quam olim.

3 Ad indagandam itaque ortus & occasus speciem, ex tempore antiquitus expresso, retro numerandi sunt tot gradus, quot anticipati sunt temporis articuli.

V. *Sol annuo motu in Deferente suo Eccentrico totam percurrit Zodiacum, cuius arcus etiam aequales, tam in recta, quam obliqua sphaera, inaequales habent ascensiones & singuli gradus singulis in ortu occasuque respondent.*

1 Sol ergo motu suo diurno nunquam conficit justum circulum.

2 Plures sunt Aequatoris circumvolutiones, quam dies naturales.

3 Hi etiam sunt inaequales, ac proinde horæ ex quibus constant.

4 Nullus ergo re ipsa existit dies mediocris sive astronomicus, secundum quem Ephemerides conficiunt, sed per æquationem dierum, ad supputationem motuum faciliorem, effingitur.

5 Nec potest hora æquinoctialis ascensu 15. grad. sive quartâ & vicensâ Equatoris parte præcisè definiri.

VI. *Dies artificialis est tempus quo Sol supra Horizontem moratur in duodecim partes aequales distributum.*

1 Dies ergo & horæ artificiales diebus aliis & aliorum dierum horis sunt inaequales.

2 Et singuli dies artificiales singulos habent sibi pares, excepto maximo & minimo.

3 Non potest ergo definiri hora planetaria per numerum graduum Zodiaci ascendentium.

4 Congruunt penitus cum æquinoctialibus horis in æquinoctiis, extra æquinoctia discrepant.

5 Hora tertia, quâ Servator noster cruci affixus est, & quâ Petrus Apostolus ebrietatis calumniam protelavit, non sunt eadem diei naturalis hora.

VII. *Arcus semidiurnus in Sphaera obliqua arcum semidiurnum in Sphaera recta, qui semper quadrans est circuli, superat in signis*

signis boreis, in austrinis ab eodem suppratur.

1 Differentia ergo arcus semidiurni, quæ cum ascensionali est eadem, arcus illi in illis addita, in his subducta, arcum ostendit semidiurnum.

2 Idem arcus aggregatus vel residuus, si duplicetur & in horas convertatur, diem exhibebit artificialem in quacunque regione.

3 Idemque subductus ab integro circulo, arcum relinquet similiter nocturnum, & noctis artificialis longitudinem.

IX. Signa oblique orientia & occidentia brevius faciunt crepusculum quæ recte oriuntur & occidunt longius.

1 Distantia ergo Solis ab Horizonte, aut numerus graduum Zodiaci non est crepusculi mensura.

2 Quamobrem unus aliquis definitus crepusculorum terminus statui non potest.

3 Vtraque ergo Ptolomæi octodecim, & aliorum Astronomorum plures statuentium gradus sententia, simul stare potest.

4 Periscii cum maximam Horizontis à Sole distantiam, maxima Solis declinatione nunquam habeant maiorem, si nihil aliud impediat, crepusculum habent fere perpetuum.

IX. Luna verà patitur eclipsin: Sol tantum respectu nostræ prout Luna terra vicina variis firmamento obscuratur.

1 Luna ergo toti terræ, eodem tempore, modo & quantitate deficit, & in umbram terræ mergitur, estque ejus eclipsis omnis universalis.

2 Solis eclipsis secundum ista omnia variatur, & est semper particularis.

3 Termini ecliptici Lunæ iidem sunt ubique terrarum: ecliptici Solis tam variantur quam elevationes Poli.

4 Determinantur ergo à Ptolomæo tantum respectu novem terræ climatum ipsi cognitorum, quorum ultimum priscis etiam fuit ultimum, sed septimum.

5 Septentrionales itaque propter *παράληξιν κατὰ πλάτος*

duplo ferè plures sunt, quàm australes.

X. *Diameter corporis majoris major est, minoris minor.*

1 Radii emissi ab extremis Diametri majoris sphaeræ luminosæ ad opacam minorem, figuram faciunt *apocidm*.

2 Omnis ergo Sphaera luminosa, plus semisse minoris opacæ illuminat.

3 Cum pyramis versus basin quam conum latior sit, in viciniorem sphaeram opacam & intenditur, & extenditur magis lumen corporis luminosi.

4 Sol ergo in Perigæo majorem terræ partem, & luculentius illuminat, quam Apogæo, hyeme quam æstate.

5 Majorem item intermensuræ, quam plenæ lunæ partem.

6 Quam major fuerit distantia, major semper est umbra.

7 Eclipses itaque omnes Solis & Lunæ etiam præcise in capite & cauda Draconis æstate quàm hyeme sunt majores.

Metaphysicæ.

E*Nt quæ ens est, adeoque principia ejus prima, & affectiones ei per se convenientes: Entis etiam species quæ suam distinctam habent entitatis rationem, quoad naturæ lumine cognosci possunt, considerat Metaphysica.*

1 Ut omnium scientiarum est suprema, ita sola est ex se *ἐξ ἑαυτῆς* sine qua cæteræ omnes *ἀξίωτοι* ac proinde cæcæ & mortuæ.

2 Quibus illa inutilis nihil est utile nisi quod *ἡδύς ἀπορίτα*

3 Nec Deus nec essentia, cum non sint entia, nec entia secundum proprias rationes, cadunt sub rem à Metaphysica consideratam.

4 Distinguitur essentialiter à Logica, Physica, & Theologia.

5 Duz

5 Duæ sunt ejus partes, communis & propria.

II. *Essentia, qua ens est id quod est, in potentia est ad existentiam, qua entitatis prioris, quam semper presupponit, ultimus est actus.*

1 In rebus potentiam metaphysicam habentibus, existentia ab essentia distinguenda, utraque à subsistentia.

2 In creaturis ergo non in Deo.

3 Unius rei una tantum est essentia, existentia potest esse multa.

4 Nec essentia datur essentia, nec existentia existentia, ne detur in infinitum.

5 Ad veritatem enuntiationis non est necessaria subjecti existentia.

III. *Essentia est per se Universalium, ut existentia singularium.*

1 Illa ergo ab his existentiam, hæc ab illis essentiam accipiunt.

2 Sublatis Universalibus tolluntur Singularia secundum essentiam & existentiam. Singularibus Universalia secundum existentiam tantum.

3 Plus ergo debent Singularia Universalibus, quam Universalis Singularibus.

4 Et rosa hyeme, & omne Universale semper, omni homine in Marpesiam cautem verso, manet integrum.

5 Capitales illæ de Universalium existentia dimicationes, vel cerebrose sunt, vel excerebrata.

IV. *Omne quod est, per essentiam est proprium, non per alienam a se distinctam.*

1 Multa non sunt unum, nec unum est multa, nec cretè dividitur ens in unum & multa.

2 Omne ens est unum & per consequens incommunicabile.

3 Impossibile est unum simul esse in pluribus locis.

4 Nullius rei essentia, ne vel ipsius numeri, est est non unum.

5 Ut possunt non ut volunt unitatem definiunt, qui ejus

ejus quidditatem exprimunt per essendi indivisibilitatem.

V. *Us res simplex archetypum suum, sic intellectus rem, & oratio intellectum, natura & munere suo exprimere debet.*

1 Veritas ergo est trifaria: Metaphysica, Logica & Ethica.

2 Illa semper simplex est & incomplexa, hæc etiam complexa.

3 Metaphysicæ veritatis mensura non magis est intellectus aut notiones, quam Logicæ oratio.

4 Falsæ rei sive non entis conceptus potest esse verus, & conceptus falsi sive mendacii oratio vera, vel potius verax.

5 Orationis ergo veritas (nisi λόγος intelligas ἐν τῇ ἀληθείᾳ) à rerum veritate non pendet.

VI. *Bonitas est conformitas entis cum voluntate divina, aliorum voluntatem & appetitum alliciens.*

1 Non potest aliquid bonum ideo dici quod sibiipsi consentaneum sit.

2 Appetibilitas non constituit, sed consequitur bonitatem.

3 Est reciproca entis affectio, & unitate ac veritate posterior.

4 Perfectio ergo non est bonitas, nec omne bonum perfectum.

5 Bonum est esse aliquid, malum est nihil esse.

6 Bonum ergo non habet contrarium.

7 Qui facit malum nihil facit, nec querenda est mali causa faciens sed deficiens.

VII. *Causa prima per se omnipotens est: secunda in se sua vi agit, quæ tamen sine prima minor est, quam est vis instrumenti sine agente principali.*

1 Omne & solum ens est Deo omnipotenti possibile.

2 In rebus vires causæ secundæ superantibus, sola agit prima, sine qua secunda in rebus vilissimis nequiquam agit

3 Creatura ne vel ut instrumentum creare potest.

2

1997

5

24

9

X. Ut substantia auditoris est essentialiter, ita accidens est
dispositorius essentialique habet in actu suo emittit uocis positam.

Proprietates omnes entis prius conveniunt substan-
tia quam accidenti.

2 Inhärentia est accidenti essentialis, & non tantum in existendo sed essendo à substantia pender.

3 Accidens ergo extra substantiam nihil est.

4 Ut solocismans inherencia aptitudinalis portentofus
fit in Metaphyfica folocismus, ipsam accidentis effentiam,
ac non tantum existentiam destruens.

5 Abſtrahunt ergo Mathematici quantitatem à com-
muni ſua natura, & ſecundum propriam apprehendunt.

6 Abstrahunt ergo non tantum à sensibili sed intelligibili materia.

7. *Quin & Metaphysici hac utuntur abstractione in posterio-
ribus novem predicamentis, secundum intelligendi
non essendi modum conceptis.*

8 Distinguntur itaque non constituuntur prædicamenta
per relationem ad primam substantiam.

XI. *Accidens omne ignobilius est substantia, à qua ut in essen-
do, ita etiam in agendo in solidum pendet.*

i Nullum accidens virtute propriâ producit substantiã.

2 Quantitas & relatio, cum à forma substantiali nullam agendi vim accipiant, non sunt activa.

3. Sola ergo qualitas inter omnia accidentia agendi vir-
tute pollet.

4 Deridiculæ sunt illæ characterum inaniæ medendis morbis abhibita & superstitiones in septenario vel aliis numeris quibus placent sibi Arithmantæ.

3 Quid varius, quam vel quinario verborum numero
 METUOSUS vel post METUOSUM vini accidentibus, aquae infu-
 se transmutationem ascribere.

ΠΑΡΑΔΟΧΟΤΕΡΑ nonnulla.

I. **D**E mundi origine, de Providentia divina, de Felicitate, de Animæ immortalitate, & iis prope omnibus quæ ingenium superant humanum, tolerabilior est Aristotelis quam Platonis sententia: quare diviniore noster.

2 Arist. qui sibi Logicæ, aliis aliarum disciplinarum tribuit inventionem, eandem omnes, & principii & finis habita ratione, æternas esse existimavit: nec tamen inde apud posteros sperandam esse gloriæ perpetuitatem.

3 Logica cum sit *χρὴς τῆς φιλοσοφίας* ejusdem & pars est & instrumentum.

4 Accidens prædicabile latius patet quam prædicamentale.

5 Eadem re Enuntiatio & vera est & falsa, possibilis & impossibilis, Vniversalis & singularis, affirmativa & negativa: eadem similiter & contingens est & necessaria.

6 Demonstratio omnis *διότι* est aliquo modo per subjecti essentiam.

7 Non omne Sophisma est Elenchus sophisticus, nec omne ejus peccatum in Elenchi definitionem.

8 Melius est honorare quam honorari: amare quam amari: servire quam regnare.

9 Tenetur quisque semetipsum ante omnes & omnia diligere.

10 Nec mentitur nec falsa est ejus oratio qui se verum putat dicere.

11 Datur materia prior prima.

12 Quidlibet fit ex quolibet.

13 Levia deorsum gravia sursum naturaliter nonnunquam feruntur.

14 Terminus ad quem accretionis non est major quantitas.

15 Memoria non est magis in occipitio quam anterioribus cerebri ventriculis: nec Phantasia in his quam in illo magis.

16 Splenis & Diaphragmatis morus non est vera risus causa.

17 Si anima vegetativa esset propria plantæ differentia, homo non esset animal.

18 Amphiscii sub Æquatore habitantes duas habent ætates æqualis caloris, sed duas hyemes inæqualis frigoris.

19 Sol quotidie patitur eclipsin.

20 Corpus lunare cum duodecim tantum sit digitorum obscurari potest per digitos quatuordecim & interdum plures.

21 Falsum est nullum ens in potentia habere actu sua accidentia.

22 Ex duobus actu existentibus fit unum per se.

23 Vera sunt ista omnia: non ens est: ens non est: non entis dantur accidentia: non omne reale existit.

FINIS.

